

**КИЇВСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ІМЕНІ ТАРАСА ШЕВЧЕНКА
Географічний факультет**

Затверджено Вченою радою

географічного факультету

протокол № 9 від 16 березня 2023 р.

 (Сергій ЗАПОТОЦЬКИЙ)

**ПРОГРАМА
ВСТУПНОГО ВИПРОБУВАННЯ
НА ЗДОБУТТЯ СТУПЕНЯ ВИЩОЇ ОСВІТИ –
МАГІСТР (денна форма навчання)**

***ОСВІТНІЙ РІВЕНЬ – МАГІСТР
ГАЛУЗЬ ЗНАНЬ 01 «ОСВІТА»
СПЕЦІАЛЬНІСТЬ 014 «СЕРЕДНЯ ОСВІТА
(ЗА ПРЕДМЕТНИМИ СПЕЦІАЛІЗАЦІЯМИ)»***

***ОСВІТНЬО-НАУКОВА ПРОГРАМА
«ГЕОГРАФІЯ»***

Київ - 2023

Передмова

Вступники до магістратури за спеціальністю **014 - Середня освіта (ОНП «Географія»)** повинні володіти знаннями з природничої та суспільної географії, мати базові знання з методики навчання географії, зокрема повинні:

- знати основні географічні поняття та терміни, якими прийнято оперувати при характеристиці географічної оболонки Землі та її структурних складових, характеристиці основних властивостей та загальних закономірностей географічної оболонки, характеристиці/аналізі природних умов територій для розв'язання різних практичних завдань;
- знати та вміти характеризувати загальні географічні закономірності географічної оболонки Землі; основні характеристики (якісні та кількісні) природних компонентів географічної оболонки та природних умов в її межах; знати та вміти характеризувати географічні об'єкти за їх належністю до тієї чи іншої категорії (гори, рівнини, моря, острови тощо);
- вміти аналізувати причинно-наслідкові зв'язки між природними процесами і явищами;
- знати методи пошуку і систематизації наукових документів та первинної обробки географічної інформації, аналізу і синтезу географічної інформації, порівняльно-географічного аналізу;
- знати предмет методики навчання географії, провідних учених у галузі знати дидактики географії та основний їх внесок у розвиток цього наукового напрямку;
- знати місце і значення географії як шкільного предмета, особливості побудови шкільних курсів географії, шляхи реалізації міжпредметних зв'язків у навчанні географії;
- знати дидактичні, виховні і розвиваючі цілі шкільної географії; сучасні концепції шкільної географії та їх відображення у шкільних програмах і підручниках з географії;
- знати зміст, засоби і методи навчання географії, особливості чинної програми, вимоги до рівня навчальних досягнень учнів.

Загальний зміст програми вступного фахового випробування

Програма вступного іспиту для навчання на здобуття ступеня магістра за спеціальністю **014 - Середня освіта (ОНП «Географія»)** включає два тематичні блоки:

- Географія (Загальна географія, Географія материків та океанів, Географія України, Географія: регіони та країни)
- Методика навчання географії у закладах загальної середньої освіти.

ПРОГРАМА

1. Географія

Загальна географія

Географія як система наук. Географічна культура. Географічна інформація. Джерела географічної інформації. Відкриття нових земель та навколосвітні подорожі. Сучасні дослідження Землі.

Орієнтування на місцевості. Поняття про азимут.

Способи зображення Землі. Карта та її елементи. Масштаб географічних карт та його види. Способи картографічного зображення.

Поняття про географічну оболонку та її структуру і речовинний склад. Земна кора як структурна складова географічної оболонки. Рухи земної кори та їх наслідки. Землетруси. Вулканізм. Основні форми рельєфу суходолу. Найбільші за площею рівнини світу. Найвищі гори. Атмосфера, її речовинний склад та вертикальна будова. Загальна циркуляція атмосфери. Погода і клімат. Кліматичні пояси Землі. Гідросфера як структурна складова географічної оболонки. Кругообіг води та водні об'єкти, їх види. Світовий океан та його частини: океани, моря, затоки, протоки. Рухи води в Світовому океані. Біосфера як структурна складова географічної оболонки та її значення. Ґрунти як компонент географічної оболонки. Роль ґрунтів у географічній оболонці. Загальні географічні закономірності Землі. Географічні наслідки параметрів і рухів Землі як планети. Природні зони Землі, їх особливості.

Географія материків та океанів

Співвідношення на Землі материків та океанів. Євразія: географічне положення; тектоніка та рельєф, корисні копалини; загальні риси клімату; поверхневі води; рослинність і тваринний світ; природні зони. Найбільш відомі природоохоронні території Євразії. Африка: географічне положення; тектоніка та рельєф, корисні копалини; загальні риси клімату; поверхневі води; рослинність і тваринний світ; природні зони. Найбільш відомі природоохоронні території Африки. Північна Америка: географічне положення; тектоніка та рельєф, корисні копалини; загальні риси клімату; поверхневі води; рослинність і тваринний світ; природні зони. Найбільш відомі природоохоронні території Північної Америки. Південна Америка: географічне положення; тектоніка та рельєф, корисні копалини; загальні риси клімату; поверхневі води; рослинність і тваринний світ; природні зони. Найбільш відомі природоохоронні території Південної Америки. Австралія: географічне положення; тектоніка та рельєф, корисні копалини; загальні риси клімату; поверхневі води; рослинність і тваринний світ; природні зони. Найбільш відомі природоохоронні території Австралії. Антарктида: географічне положення; тектоніка та рельєф, корисні копалини; загальні риси клімату; зледеніння; внутрішні води; флора і фауна. Дослідження Антарктиди.

Океани: кількість та умовні межі океанів. Атлантичний океан: тектоніка та сейсмічність, рельєф дна; найбільші моря і затоки, острови; кліматичні умови; рух водних мас; флора і фауна. Тихий океан: тектоніка та сейсмічність, рельєф дна; найбільші моря і затоки, острови; кліматичні умови; рух водних мас; флора і фауна. Північний Льодовитий океан: тектоніка та сейсмічність, рельєф дна; найбільші моря і затоки, острови; кліматичні умови; рух водних мас; флора і

фауна. Індійський океан: тектоніка та сейсмічність, рельєф дна; найбільші моря і затоки, острови; кліматичні умови; рух водних мас; флора і фауна. Південний океан: тектоніка та сейсмічність, рельєф дна; найбільші моря і затоки, острови; кліматичні умови; рух водних мас; флора і фауна.

Географія України

Україна на політичній карті Європи і світу. Державна територія України та її основні просторові характеристики. Державний кордон.

Природа України: тектоніка та рельєф, корисні копалини; загальні риси клімату; поверхневі води; рослинність і тваринний світ; несприятливі природні процеси; природні зони. Природні території з охоронним статусом.

Адміністративно-територіальний устрій України.

Населення України: сучасна демографічна ситуація в країні, етнічна структура населення.

Поняття «національна економіка». Секторальна модель економіки країни. Економіко-географічне районування території України. Місце України у світовому господарстві. Зовнішні економічні зв'язки: участь України у міжнародних організаціях, міжнародне співробітництво.

Географія: регіони та країни

Регіони світу (за класифікацією ООН). Сучасна політична карта світу та окремих регіонів. Європа: особливості положення, склад регіону; сучасна політична карта; населення; загальні риси господарства; міжнародні організації в Європі. Азія: особливості положення, склад регіону; сучасна політична карта; населення; загальні риси господарства; міжнародні організації в Азії. Америка: особливості положення, склад регіону; сучасна політична карта; населення; загальні риси господарства; міжнародні організації в Америці. Африка: особливості положення, склад регіону; сучасна політична карта; населення; загальні риси господарства; міжнародні організації в Африці. Океанія: особливості положення, склад регіону; сучасна політична карта; населення; загальні риси господарства; міжнародні організації в Океанії.

Місце України на сучасній геополітичній карті світу.

Рекомендовані джерела інформації

Основні текстові джерела

1. Багров М. В., Боков В. О., Черваньов І. Г. Землезнавство: Підручник / за ред. П.Г.Шищенко. К., 2000. 464 с.
2. Барановський М. О. Економічна та соціальна географія України: Реальний сектор економіки. Навчальний посібник. Ніжин: Видавець Лисенко М.М., 2018. 376 с.
3. Маринич О. М., Шищенко П. Г. Фізична географія України. К.: Знання, 2003 (2005, 2006).
4. Мезенцева Н. І., Мезенцев К. В. Суспільно-географічне районування України. К.: ВПЦ «Київський університет», 2000. 228 с.
5. Олійник Я. Б., Федоришак Р. П., Шищенко П. Г. Загальне землезнавство: Підручник. К.: Знання, 2008. 342 с.
6. Паламарчук М. М., Паламарчук О. М. Економічна і соціальна географія України з основами теорії. К.: Знання, 1998. 415 с.
7. Петрина Н. В. Заповідна справа: Конспект лекцій у схемах і таблицях. К.: Центр ІТ, 2007.
8. Смаль І. Економічна і соціальна географія України: Навчальний посібник. Ніжин: Видавництво НДУ імені Миколи Гоголя, 2009. 287 с.

9. Соціальна географія: Підручник /За ред. Л. Немець та К. Мезенцев. Київ: Фенікс, 2019.
10. Шищенко П. Г., Аріон О. В., Петрина Н. В. та ін. Фізична географія материків та океанів: Підручник: у 2 т. Т.1. Азія. К.: ВПЦ «Київський університет», 2009. 643 с.
11. Шищенко П. Г., Удовиченко В. В., Петрина Н. В. та ін. Фізична географія материків та океанів: Підручник: у 2 т. Т.2. Європа. К.: ВПЦ «Київський університет», 2010. 464 с.
12. Шищенко П. Г., Петрина Н. В., Удовиченко В. В. Фізична географія материків та океанів: Підручник. Африка. К.: ВПЦ «Київський університет», 2016. 575 с.
13. An Introduction to Physical Geography and the Environment / Edited by Josef Holden. London: Pearson Education Limited, 2012. 905 p.
14. The World Factbook: Довідник. URL: <https://www.cia.gov/the-world-factbook/>

Картографічні джерела інформації

15. Довідковий атлас світу. К.: ДНВП «Картографія», 2010. 328 с.
16. Загальногеографічний атлас України. К.: ДНВП «Картографія», 2004. 112 с.
17. Комплексний атлас України. К.: ДНВП «Картографія», 2005. 96 с.
18. Національний атлас України. К.: ДНВП «Картографія», 2007. 440 с.
19. Complete Atlas of the World. The definitive view of the Earth. New York: DK Publishing, 2012. 434 p.
20. The Visual World Atlas: Facts and maps of the current world. Montreal: QA International, 2008. 176 p.

2. Методика навчання географії у закладах загальної середньої освіти

Географія як наука і навчальний предмет. Географія як один з найважливіших елементів сучасної культури, її місце в системі шкільних дисциплін. Місце курсу в системі підготовки вчителя географії. Зв'язок методики навчання з географічною наукою, дидактикою, психологією, логікою і шкільною практикою.

Історія розвитку шкільної географії та методики її навчання; становлення національної системи освіти. Основні тенденції розвитку сучасної методики навчання географії. Географія у системі безперервної освіти.

Мета навчання, її роль у визначенні змісту і побудови курсу шкільної географії. Освітні, виховні і розвиваючі цілі навчання шкільної географії. Внутрішньопродметні і міжпредметні зв'язки курсів шкільної географії, їх види і класифікація. Шляхи реалізації міжпредметних зв'язків у навчальному процесі.

Новітні наукові концепції шкільної географії. Реалізація гуманістичного, краєзнавчого, екологічного та економічного принципів навчання географії у сучасних програмах і підручниках. Роль географії у формуванні світогляду учнів, вихованні громадянина і господаря своєї країни.

Засоби навчання географії та їх класифікація. Підручник – основний носій змісту, джерело географічних знань та засіб навчання географії для учнів. Структура підручника. Карта як сучасний засіб навчання географії. Технічні засоби навчання географії та шляхи їх використання у навчальному процесі.

Методи навчання та їх місце в структурі навчального процесу з географії. Класифікація методів навчання географії. Система методів навчання за джерелами інформації: словесні, наочні, практичні. Порівняльно-географічний метод, пояснення, бесіда, робота з картою як методи формування географічних знань, умінь та навичок. Система методів навчання за характером пізнавальної діяльності учнів: пояснювально-ілюстративний (інформаційно-рецептивний),

репродуктивний, проблемний, частково-пошуковий та дослідницький методи. Дидактична сутність кожного методу навчання і можливості використання його у навчальному процесі.

Основні форми організації навчальної роботи з географії: урок, навчальна екскурсія, робота на географічному майданчику і в географічному гуртку, диспут і прес-конференція. Урок, типи уроків залежно від змісту навчального матеріалу, мети і завдань навчального процесу. Дидактична класифікація уроків, їх макроструктура. Особливості організації і змісту роботи на географічному майданчику і в географічному гуртку. Географічний диспут та прес-конференція як форми організації навчальної роботи з географії. Значення, мета і види навчальних екскурсій з географії.

Зміст, мета і завдання курсу «Географія: загальна географія». Система понять, умінь і навичок у курсі загальної географії та шляхи їх формування. Побудова курсу, його логічна структура. Зміст, мета і завдання курсу «Географія: материки та океани». Зміст, мета і завдання курсу географії «Україна у світі: природа, населення». Краснавчий компонент курсу географії України. Зміст, мета і завдання курсу географії «Україна і світове господарство». Зміст, методи і прийоми навчання курсу економічної і соціальної географії світу. Зміст, мета і завдання курсу «Географія: регіони та країни»

Рекомендовані джерела інформації

1. Варакута О. М. Міжпредметні зв'язки у формуванні природничих понять. *Мандрівець*. 1999, № 2. С. 66-69.
2. Варакута О. М. Формування в учнів географічних понять. *Географія та основи економіки в школі*. 2002, № 6. С. 28-31.
3. Варакута О. М. Шкільний курс географії та методика її викладання (курс лекцій): Навчальний посібник. Тернопіль, 2007. 177 с.
4. Географія. 6-9 класи: Навчальна програма для загальноосвітніх навчальних закладів / Затверджено Міністерством освіти і науки України. Наказ №804 від 07.06.2017.
5. Географія. 10-11 класи. Рівень стандарту: Програма / Затверджено Міністерством освіти і науки України. Наказ №1407 від 23.10.2017.
6. Кобернік С. Г. та ін. Методика викладання географії в школі: Навчально-методичний посібник. К., 2000. 320 с.
7. Методика навчання географії в загальноосвітніх навчальних закладах: Навчально-методичний посібник / За ред. С. Г. Копернік. К., 2005. 319 с.
8. Топузов О. М., Самойленко В. М., Вішнікіна Л. П. Загальна методика навчання географії. К., 2012. 510 с.
9. Функції і структура методів навчання / За ред. В. О. Онищука. К., 1979. 159 с.
10. Шищенко П. «— Знання у школі мають бути сформовані таким чином, зоб залишитись у пам'яті на все життя». *Географія та основи економіки в школі*. 2000, №2. С. 44-48.

Укладачі програми:

д. геогр. н., проф., член-кор. НАПН України Шищенко П. Г.

к. пед. н., доц. Муніч Н. В.

к. геогр. н., доц. Петрина Н. В.